

Mistenksomhetens spiral:

Autoktoni og eskalasjonsmomenter i den norske hytteforbudkonflikten¹

Maja Viktoria Spigseth Vestad, Institutt for kriminologi og rettssosiologi og Institutt for offentlig rett, Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo

Abstract

In March and April 2020, at the earliest stages of the COVID-19 pandemic, the Norwegian government prohibited overnight stays at secondary homes as an early measure to prevent the spread of the virus. Violations of the ban carried penalties of up to 6 months in prison. Popularly dubbed the Cabin Ban, the law catalysed national debate, and violations of the ban generated massive public interest. This article recounts local conflicts sparked by the ban in four Norwegian «cabin municipalities», as described by residents, local politicians and cabin owners. It identifies the notion of autochthony as a central tool in understanding why some chose to breach the ban, why local residents mobilised against cabin owners, and why the conflict escalated to the extent it did.

Keywords:

Autochthony, rural criminology, shared spaces, COVID-19, Norway.
Autoktoni, rural kriminologi, bygd og by, COVID-19, hytteforbud

1. Introduksjon

Studier om ulikheter mellom norske rural- og urbanbefolkninger har vist at fordeling av ressurser og lokalisering av makt er sentrale konfliktdomener mellom gruppene. Målinger viser også at Norges ruralbefolkninger samles politisk i større grad nå enn tidligere, som kan tolkes som at de som er bosatte i distriktene ønsker å få tilbake noe av den makten og ressursene som de opplever er lokalisert i hovedstaden og i byene. I samfunnsvitenskapelig litteratur diskuteres bygd- og bybefolkninger ofte som separate befolkninger – politisk, sosialt og økonomisk polariserte, og kulturelt distanserte fra hverandre. Men det finnes konkrete steder som litteraturen i liten grad dekker: steder hvor befolkningene møtes og tilbringer tid side om side. «Hyt-

1. English title: Suspicion, Autochthony and Rural Consciousness: A Study of the Norwegian COVID-19 Cabin Ban Conflict

tekommuner» er slike steder. Lokalsamfunn med hyttebebyggelse er steder som både tilreisende og fastboende opplever å høre til. I «hyttekommuner» lever byfolk og bygdefolk sammen, samtidig som forholdene mellom bygd og by i Norge historisk er preget av ulikheter og maktkamper. Grunnet flere gjensidige avhengighetsforhold holdes sosiale forhold i «hyttekommuner» vedlike. «Hytteforbudet» i mars og april 2020 endret denne forutsetningen. Denne artikkelen undersøker hytteforbudkonflikten i mars og april 2020, og viser «hyttekommuner» som delte steder – territorier som bygd/by-identiteter både forsterkes og forhandles i. Hva kan hytteforbudkonflikten fortelle om autoktoni i pandemisk kontekst, og om eierskap til sted som motivasjon for kriminalitet?

Den rurale bevisstheten

Flere studier varsler om at de politiske, kulturelle, sosiale og økonomiske skillene mellom bygd og by øker, og at bygdebefolkinger i større grad enn tidligere uttrykker et ønske om autonomi i rurale områder. Dette omtales av noen som et distriktsopprør (se Almås og Fuglestad, 2020; Bårdsgård, 2020) – en avmakt mot nasjonale myndigheters sentrumsorienterte politikk og allokering av ressurser (Eidheim og Fimreite, 2020a). Fylkes- og kommunesammenslåinger, fraflytning (Leknes og Løkken, 2020), og nærpoliti- og nærdomstolsreformer er blant de utfordringene bygdesamfunn opplever i Norge i dag. «Opprøret» er en reaksjon mot disse strømningene. Eidheim og Fimreite forteller om en rural bevissthet som også har våknet de siste årene:

Bevisstheten gjør at man opplever en urettferdighet knyttet til at ressursene går til de urbane områdene, og at det er den urbane elite som har bestemt dette. Det fører igjen til mindre tro på det politiske systemet. Man forventer etter hvert ikke at myndighetene skal lytte til de rurale interessene og handle på en måte som kommer disse områdene til gode. (2020b: 9)

Den rurale bevisstheten kan også beskrives som en rural autoktoni. De som er autoktone opplever å ha en naturlig rett til å være et sted fordi de er født der, har slekt derfra, og er *født fra jorden* (se Geschiere, 2011; Geschiere og Jackson, 2006). I politisk og økonomisk usikre tider, når ressurser begrenses eller er uforutsigbare, vil retten til beskyttelse og lokale ressurser være det som skiller autoktone og alloktone grupper fra hverandre. Det oppstår et skille mellom de med rett til ressurser, til beskyttelse og til selve stedet, og de uten samme «naturlige» rett. Slik motiveres én gruppe til å ekskludere de som ikke virker å høre til. Rural autoktoni er også en reaksjon mot statsmakten, og i forlengelse mot nasjonalstatens urbane representanter.

Koronapandemien og hytteforbudet la press på ulike ressurser i de kommunene som er representert i denne artikkelen. Helsetjenester i norske kommuner er dimensjonert for antallet registrerte bosatte. Å hindre turister og hytteeieres tilgang var et tiltak for å ivareta et helsetilbud for fastboende hvis viruset ble spredt lokalt. Å beskytte lokalsamfunnet mot smitten som ble spredt i byene ble derfor viktig i pandemiens tidligste fase, men studier

viser også at ønsket om rural autonomi eksisterte innen pandemien, da synlig som politiske og kulturelle motstandsuttrykk fra bygdesamfunn mot representanter for stat og by. Blant annet peker noen studier på illegal rovdyrjakt som symbolske protester mot de nasjonale myndighetenes makt over rurale landskap (Kränge og Skogen, 2011; Skogen og Kränge, 2020), også internasjonalt (Bell et al., 2007; Forsyth et al., 1998; Lovell, 2009; Pohja-Mykrä, 2016; Pohja-Mykrä og Kurki, 2014). Skogen og Kränge forteller om illegal rovdyrjakt som 'typically part of a worldview that reflects a rural subaltern experience' (Skogen og Kränge, 2020: 551). Den rurale bevisstheten er en reaksjon på at avgjørelser som gjelder det rurale tas på avstand, av statsmakten, som er lokalisert i byene. Derfor har rovdyrjakt blitt tolket som 'et våpen for de svake' (Scott, i Holmes, 2016: 311)² i symbolsk motstand og mobiliserende engasjement mot sentrumsorientert makt og politikk. Lover og strukturelle endringer som ikke kommer rurale områder til gode oppleves ifølge Fuglestad og Almås (2020: u.s.) av bygdebefolkninger som 'ei ideologisk kolonisering frå sentrum'. Hytteutbygging har tilsvarende blitt omtalt som kolonisering av bygda, og å 'la bygda bli om til ein feriekoloni er som å sele sjela til Fanden' (Granheim, 2015: u.s.).

Samtidig er det i overkant av 440 000 ferieboliger i Norge (Statistisk sentralbyrå, 2021a) – et tall som stiger med 4000-7000 enheter årlig (Statistisk sentralbyrå, 2021b). Et stigende antall kommuner har flere registrerte fritidsboliger enn faktiske innbyggere (Statistisk sentralbyrå, 2020). I opprinnelig betydning betyr hytte 'lite/fattigslig hus' (Helgerud, 2021) – et sted for korte, nødvendige opphold, men hyttene som bygges i dag er store både i størrelser og priser (se Statistisk sentralbyrå, 2021b), har modernisert arkitektur (Rye og Gunnerud Berg, 2011) og både brukes og bygges for langvarige opphold. Hytteeiere bidrar med innskudd i lokal næringsstruktur gjennom skatt, handel og bruk av lokale håndverkere (Farstad, 2011; Nessen, 2010), noe som er nødvendig for innbyggere på steder med et høyt antall hytter og sesongbasert økonomi. Noen tilbyr tjenester som andre betaler for og nyter av (Vestad, 2021: 45-48). Ei hytte tjener derfor til forskjellige formål: mens den for eiere er et fritidssted borte fra byens hverdag (og koronarestriksjoner), er hyttene for lokalsamfunnenes fastboende en mulighet for inntekt og verdiskaping.³ Forutsetningene for dette forholdet, holdt vedlike gjennom økonomisk utveksling, ble endret under hytteforbudet, da hytteeiere ikke kunne bidra økonomisk på samme måte som tidligere. Ens registrerte bostedsadresse avgjorde hvilket sted man «hørte til».

2. Min oversettelse.

3. Det er delte meninger om dette er en bærekraftig verdiskaping, eller om midlertidige, sesongbaserte arbeidsplasser og oppdrag gjør lokalsamfunnene avhengige av kontinuerlig utbygging (for diskusjon, se Havro, 2020; Kaltenborn, 2020; Overvåg and Berg, 2011; Teigen and Arnesen, 2019).

Hytteforbud og «hyttefolk»

For å hindre spredning av COVID-19 besluttet den norske regjeringen i mars 2020 å forby overnatting på fritidsboliger i andre kommuner enn ens registrerte bostedskommune (Helse- og omsorgsdepartementet, 2020a). Dette ble populært kalt *hytteforbudet*. Forbudet innebar at de som reiste og overnattet i andre kommuner enn den de var registrert bosatt i kunne straffes med bøter og fengsel i inntil 6 måneder. Da forbudet ble gjort effektivt, 19. mars 2020, hadde flere hytteeiere allerede reist til hyttene sine for å slippe smittefaren i byene. Dette skapte en situasjon hvor smittefaren spredte seg ut i distriktene, og hvor politi og militære stilte klare til å bistå «hyttekommuner» i å hente ut forbudsbrytende «hyttefolk» fra småsamfunn og bygder rundt om i landet (Hauge og Bakken, 2020). Kommuner med stor hyttebebyggelse tok i bruk 'alle virkemidler for å få hyttefolket hjem', som å 'stoppe brøytinga' og 'fjerne hyttefolket med politimakt' (NRK Dagsrevyen, 2020). Hytteeiere ble av noen lokalinnbyggere beskrevet som en pest (Hagesæter og Nipen, 2020), og de ble kalt 'jævla egoister', 'forbanna idioter', 'hjernedøde', 'fjolls til fjells' og 'rasshøl' (Barth-Nilsen og Bakken, 2020: u.s.). Taxiselskap i én kommune uttalte at de nektet å frakte hyttepassasjerer i frykt for smitte (Hansen, 2020). I ett av mange innslag om hytteforbudet i NRK Dagsrevyen i mars 2020 sa en lokalinnbygger i en fjellkommune at '[hytteeiere] har ikke respekt for den der koronasmitten, så jeg synes de skal være flau for det, og reise hjem igjen så fort som råd' (NRK Dagsrevyen, 2020). Reporteren fulgte opp med at 'ingen hytteturister ville snakke med NRK i dag. Hytteskammen var merkbar' (ibid.).

Når lokalinnbyggere og tilreisende hytteeiere møtes i «hyttekommuner» er det én gruppes hverdag og en annen gruppes fritid. Gruppernes opptredener og forholdene mellom dem formes av at de har ulike årsaker til å befinne seg på samme sted. Mens hyttefolk i offentlig diskurs kjennetegnes av kulturell og økonomisk kapital, ressurstilgang, velbehag og ofte er tillagt Tesla, rødvin og andre tegn på «rikdom», kjennetegnes bygdesamfunn og lokalinnbyggere i større grad av det enkle liv og det harde liv (Ceccato, 2015: 10), to myter med dualitet og som begge står i kontrast til bylivets mer kompliserte struktur og hverdag. Disse kontrastene er viktige for hendelsene som kartlegges i denne artikkelen.

Målet med denne artikkelen er å tilnærme en forståelse av autoktoni som drivkraft for utenomrettslige handlinger i og koronapandemiens kontekst, ved å undersøke stedstilhørighetens betydning for hvordan noen reagerte på hytteforbudet og på forbudsbrudd.

2. Metode

Denne artikkelen bygger på kvalitativ datainnsamling gjennomført sommer og høst 2020, som del av en casestudie om det nasjonale hytteforbudet i Norge. Prosjektet ble godkjent av Norsk senter for forskningsdata i juni

2020. Datamaterialet består av selvrapportert data som ble samlet gjennom intervjuer med syv hytteeiere og fem lokalinnbyggere som var tilstede i «hyttekommuner» i forbudstiden 19. mars til 21. april 2020. Forbudet hadde en strafferamme på fengsel i inntil 6 måneder. Kildevern har derfor stått sentralt i databehandlingsprosessen. Datamaterialet ble anonymisert ved transkribering, og originalopptak destruert. Alle informantene er anonymiserte i artikkelen.

Deltakere ble rekrutterte ved at jeg tok kontakt med kommuneadministrasjoner i ti norske kommuner og avtalte intervjuer med fire lokalpolitikere som deltok i lokal kriseledelse. De fire hører til i forskjellige kommuner og forskjellige politiske partier. Deretter meldte jeg meg inn i Facebook-grupper for lokalinnbyggere og hytteeiere i disse fire kommunene, og publiserte innlegg med informasjon om prosjektet og at jeg søkte et variert informantgrunnlag. Responsen fra hytteeiere som ville delta var stor og jeg begrenset utvalget til fem hytteeiere fordelt over de fire kommunene. Med tilsvarende metode rekrutterte jeg én ytterligere lokalinnbygger. Facebook-innleggene jeg skrev ble slettet en uke etter publisering. To ytterligere hytteeiere ble rekruttert med snøballmetode. Elleve semi-strukturerte intervjuer ble gjennomført over videosamtalen Zoom og ett intervju ble gjennomført fysisk i Oslo. Datamaterialet ble tematisk analysert og hovedtrekkene i informantenes beskrivelser ble kategorisert i om de omtalte hytteforbudets validitet, generelle oppfatninger av motparten (fastboende v. ikke fastboende), møter med motparten under forbudet, egne handlinger under forbudet, oppfatninger av hvordan egen gruppe handlet og reagerte, og refleksjoner rundt forbudets betydning for bygd/by-forholdet i sin kommune.

3. Hytteforbudet 19. mars – 21. april 2020

Dette kapittelet går stegvis gjennom forbudets faser og beskriver hvordan situasjonen eskalerte i fire norske «hyttekommuner».

Fase I: Mistenksomhetens spiral

Hytteforbudets første fase ble beskrevet som «en storm» av lokalinnbyggerne i dette prosjektet. Hytteforbudet ble innført på et tidspunkt da norske smittetall steg og flere flyktet fra steder med mye smitte. Lokalinnbygger Sigurd er politiker i en «hyttekommune» sentralt i Norge. Han deltok i sin kommunes kriseledelse og fungerte også som et uoffisielt informasjonspunkt for hytteeiere i kommunen. Sigurd beskrev hytteforbudets første dager slik:

Det er over tusen henvendelser til kommunen på at 'dette kan dere ikke gjøre', og de er sinte, og det er frustrasjon, og de er aggressive, og noen

skal ha unntak,⁴ eller veldig mange skal ha unntak. Jeg fikk jo sikkert hundre meldinger om dagen, ikke sant, bare til meg.

Lokalinnbygger Cecilie, som deltok i kriseledelse i en annen «hyttekommune», beskrev en liknende «storm»:

Det var jo selvfølgelig en storm av telefoner fordi at [hytteeierne] ønska å være, og den der tryggheten ... Jeg fikk jo enormt med henvendelser fra folk som av ulike grunner ikke ville være i byen.

I forbudets tidligste fase fikk kommunene informasjon om gjeldende restriksjoner og smitteverntiltak fra nasjonale myndigheter, og kommuneadministrasjonene som noen av disse informantene var del av hadde i starten anledning til å besvare mange av henvendelsene fra hytteeiere. De som befant seg i maktposisjoner fungerte som informasjonsorgan for flere ulike parter. Men forutsetningene endret seg da kommuneledelsene også ble kontaktet av lokalinnbyggere som ønsket å dele informasjon om hvilke hytter folk befant seg i. Disse parallelle utfordringene med oppfølging av ulike befolkninger ble beskrevet av Stian, som hadde kriseledelsesansvar i en kommune med flere ganger større hytteeierbefolkning enn lokalbefolkning. Han opplevde at lokalbefolkningen tidlig begynte å delta aktivt i å lokalisere forbudsbrytende hytteeiere:

Vi fikk jo meldinger om at 'nå ser vi at det er lys i de og de vinduene inni hyttefeltet, og der står bilen, og den er det ikke snø på, så de har kommet i natt'. Det ble en masse sånne varslere ute i samfunnet, da, som følte at de hadde en plikt til å opplyse oss om dette her. Det skjer jo når folk blir redde, når de ikke vet hva som skjer, og om man blir redd for seg selv og familie og yrket sitt eller virket sitt eller dyrene sine.

Sigurd beskrev et liknende trykk fra sin lokalbefolkning. Da han ga uttrykk for at han ikke hadde anledning til å følge opp alle henvendelsene tok privatpersoner i lokalbefolkningen ansvar for å fjerne uønskede hytteeiere på eget initiativ:

Og de ringte jo- misforstå meg rett når jeg bruker dette ordet- angiveri, da, men det var jo- vi fikk jo veldig mye meldinger om hvilke hytter det var folk på, og når de kom, og. Det var en som ringte meg, han hadde møtt en kar på butikken som han hørte snakke sånn østlandsk, så han hadde fulgt etter ham i bilen til ei hytte, og så hadde han snakka hardt til ham.

Noen av hytteeierne i dette prosjektet beskrev at deres første opplevelser av å være uønsket var da lokalinnbyggere oppførte seg annerledes rundt dem i butikken. Hytteeier Joel følte at han ble mistenkeliggjort som forbudsbryter fordi han bar andre klær enn lokalinnbyggerne gjorde:

På en måte ble de lokale ikke redde for hverandre men mer skeptisk mot oss hyttefolk, hvis det gir mening. For eksempel hvis det var på en butikk, og en fyr gikk inn som var lokal, så var det liksom ikke noe fokus på en-meteren og bruk av maske. Men hvis det var en [hytteeier] oppførte de seg litt annerledes.

4. Regjeringen spesifiserte at ingen kommuner kunne gi unntak fra bestemmelsene (Helse- og omsorgsdepartementet, 2020b).

Endringen i oppførsel som Joel beskrev ble også beskrevet av hytteeier Marianne. I likhet med Joel opplevde Marianne at hun skilte seg ut fordi hun bar andre klær enn lokalinnbyggerne rundt henne gjorde. Hun beskrev å konfronteres av en lokalinnbygger som ville at hun skulle reise «hjemover», og at konfrontasjonen resulterte i at hun ble spyttet på:

Og da sa jeg 'det var jo veldig dårlig gjort, for det å spytte på folk er kanskje ikke det som er veldig lurt i forhold til smittevern, da', sa jeg. Det mennesket ble helt gal. Hun sto og skrek til meg at jeg skulle pelle meg nedover, hjemover, og at jeg var 'jævla smittebefengt' og ville forårsake massedød her oppe i [kommunen].

Både Marianne og Joel reflekterte i ettertid rundt hvordan lokalinnbyggerne kunne vite at de ikke var fastboende:

Marianne: Om hun så bilen jeg kom ut av eller hva det var, om den ikke var registrert i [kommune] eller om hun ikke kjente igjen bilen, gudene vet. Jeg gikk jo i sportsklær, kanskje det var det. Altså man går kanskje ikke rundt [i sportsklær] hvis man er hjemme. Jeg tar jo ikke på meg sportsklær her [hjemme] og går på butikken. Jeg har ikke peiling. Det var hvert fall en ubehagelig opplevelse og da tenkte jeg at 'dette gidder jeg ikke mer, det går ikke å være her'.

Lokalinnbyggerne handlet som støttespillere for kommunens kriseledelse og tok ansvar på steder og på felt hvor kommuneadministrasjonen ikke strakk til. Privatpersonansvaret ble beskrevet av lokalinnbygger Ruben, som brøyter hyttefelt i sin kommune:

Ruben: Jeg vet at det har blitt sagt ifra til politiet og kommunen. Og det var vel en slik ting som vi som brøyta fikk beskjed om å gjøre, da. At vi skulle observere aktivitet på hyttene, så skulle vi si ifra med hyttenummer og adresse, ja. Og det ble vel gjort, jeg tror de fleste gjorde det, så jeg gjorde i alle fall det. Og da antar jeg at politiet tok seg en tur, ja.

I hytteforbudets første periode foregikk kommunikasjonen slik – at lokalpolitikere uttrykte bekymring over forbudsbrudd offentlig, at lokalinnbyggere varslet kommuneledelse og politi om brudd på forbudet, og at enkeltsaker ble rapportert for oppfølging. Men etter hvert som forbudet varte, og hytteeiere reiste til eller fortsatte å oppholde seg ulovlig i kommunen, tok lokalinnbyggere i større grad ansvar for å fjerne hytteeiere selv.

Fase II: Lokal mobilisering og brøytekonflikt

Parallelt med henvendelser inn til kommuneledelsene vokste engasjementet blant kommunenes fastboende. Lokalinnbygger Stian beskrev utviklingen som vanskelig å håndtere:

På en side så måtte vi ut og argumentere til hyttefolket at 'det er ikke deg personlig vi har noe imot, men det er en uhåndterbar situasjon, så vi er nødt til å begrense hvor mange vi er her oppe nå hvis dette utvikler seg i worst case scenario'. På andre siden så måtte vi roe lokalbefolkninga med at- altså,

noen hadde lagt lapper på bilvinduet til biler som var registrert fra Oslo, 'dra hjem din drittsekk', sånne ting.

Flere hyttefolkinformanter sa at de fant lapper på bilvinduene, slik Stian beskrev. Hytteeier Tom opplevde også å konfronteres av noen han tror var kommunalt ansatt utenfor hytta si, men som på eget initiativ (uten kommuneledelsens støtte) oppsøkte hyttefelt:

Spørsmålene hennes var sånn 'er du på hytta di nå?' 'Ja, jeg er faktisk det, det er jo kun hytter rundt her, er det ikke det?' sa jeg. 'Ja, du er ikke velkommen her nå'.

Slike hendelser førte til at andre hytteeiere tok tiltak for å gjemme seg i frykt for å «avsløres» som noen som ikke hadde rett til å være der. Hytteeierne Vigdis og Sara fortalte at dialektene deres var annerledes enn lokaldialektene, og at de derfor unngikk å snakke for å ikke synliggjøres som forbudsbrytere. Lokalinnbyggere også i andre «hyttekommuner» enn de som er representert i denne artikkelen har beskrevet at 'lyden av en annen dialekt [assosieres] til noe ustabil og potensielt farlig' (Fagerland, 2021: 80). Å skjule sin dialekt kan oversettes til å skjule den trusselen man tror man utgjør for andre. Her beskrevet av Sara:

Jeg møtte et par av naboene tilfeldig når vi var ute på tur. Og da sa jeg minst mulig for at de ikke skulle høre at jeg hadde en annen dialekt. Så [partneren min som er oppvokst i området] tok seg av praten med dem. ... Så man hører jo veldig forskjell på meg og på de, da, så jeg følte jo at det var med på å avsløre meg, så jeg holdt meg til hei, og nikka og sånt med hodet.

Hytteeier Vigdis slo av lys, unngikk å gå på butikken, og trakk for gardinene om kvelden for å ikke oppdages av forbipasserende biler:

Vi er liksom oppå [fjell], sant. Det er ikke noen gatelys eller noen ting. Det er mørkt, på en måte, ikke noen vei, lys, ingenting. Og det er ganske spredt i hyttebebyggelse. Det var ingen andre der, men hvis det er et lys i en hytte, så kan man jo se det fra veien, sant. ... Men det så ut som at det sto liksom ... Altså, vår hytte ligger sånn ca. en og en halv kilometer fra hovedveien, men i og med at det er på høyfjellet så ser vi jo, vi har utsikt til hovedveien og parkeringsplassen der ute. Der sto det biler om kvelden liksom og kikket [oppover].

Lokale brøytere kommuniserte etter hvert direkte med hytteeiere. Ruben fortalte at brøytere i hans kommune i større grad tok kontakt med hytteeiere fordi kommuneledelsene ikke fulgte opp enkeltsakene de rapporterte til dem:

Jeg var jo liksom inne i hyttefeltene og kikka veldig mye. Og jeg hadde kontakt med en del av de som var der ja, det hadde jeg, og uttrykte både min bekymring og sa at 'dette er jo ikke- du skal jo ikke være her'.

Det ble også beskrevet av hytteeier Marianne. Hun snakket med brøyteren som har ansvar for hennes hyttefelt en kveld da lys sto på i hytta hennes:

Marianne: Og så sier han, for han er også gift med en politiker, så sier han at 'jeg ser du er der'. For han kan se liksom rett over på oss, så han ser lysene i hvert fall. 'Ja, jeg har vært her i to dager og jeg har ikke tenkt å reise igjen' sa jeg. 'Ja, har du tenkt litt over det?' sa han, 'for da ville jo Heimevernet komme

på døra di og fysisk flytte deg'. 'Ja, men da får de bare gjøre det da' sa jeg, 'hvis det går så langt'.

Det lokalinnbygger Ruben og hytteeier Marianne beskriver er at lokalinnbyggere og brøytere som befant seg i hyttefelt handlet da de offisielle kontrollorganene ikke viste den handlingskraften lokalinnbyggerne ønsket. Slik ble kommunikasjonen mellom hytteeiere og lokalinnbyggere flyttet fra offisielt hold til personlige plan. Brøyterne hadde direkte kontakt med hytteeiere og hadde mulighet til å kontrollere nabolag, og ble slik et uoffisielt kontrollorgan i lokalsamfunnet.

I to av prosjektets kommuner truet brøytere med å sperre veier inn til hyttefelt for å hindre hytteeiernes tilgang. Hensikten var at hytteeiere skulle se at veiene var fulle av snø, og kjøre hjem igjen. I stedet hadde truslene en annen konsekvens, her beskrevet av lokalinnbygger Stian:

Det var jo en del av de lokale bøndene som ikke ville brøyte veien inn i hyttefeltene, og da sørge for at ingen kom inn. Det de ikke tenkte over var at det kanskje var folk på de hyttene som ville ut og reise hjem.

Hytteeier Tom fryktet for å sperres inne:

Det snødde som bare faen søndag morgen eller natt til søndag, så tenkte jeg 'han som brøyter nå, nå gir han faen, nå kommer ikke han inn og jeg har ikke sjans til å komme meg ut', så jeg bare kjørte på søndag morgen. For det er den andre siden, det blir jo oppdaget, det er kanskje den andre siden av hele greien. Bygdetrollet som elsker skiturister og folk som legger igjen penger der, nå hatet de oss. Altså, jeg mener virkelig hatet oss.

Pandemien og hytteforbudet kom på et tidspunkt med mye snø. Å unngå å brøyte ble derfor muliggjort som middel i å hindre andre menneskers tilgang. Frykten for å sperres inne førte til at Tom reiste hjem. Å ha kontroll over de veiene mennesker ferdes på, og å kunne velge mellom å sperre eller å åpne dem er en reell makt som brøyterne i dette prosjektet hadde. Autoktoni innebærer en overbevisning om at det er en selv og sine egne som hører til et sted, og at mennesker uten tilsvarende tilknytning er trusler mot stedet man ønsker å forsvare.

Fase III: «Borgerkrig»

«Stormen» i forbudets første fase eskalerte til konfrontasjoner, til trusler om veisperringer, og ble beskrevet av et flertall av informantene som en «borgerkrig». Andre militante begreper og virkemidler som informantene brukte, slik som «angiveri», «tysting», «bulldoser» og å beskrive forbudsbrudd som «en forbrytelse» bidro til å tilspisse situasjonen i forbudets avsluttende fase. Lokalinnbygger Cecilie sa at hun 'var helt imot at vi skulle sette inn sivilforsvar og på en måte begynne å patruljere i hyttefeltene, for vi skal ikke ha krig'. Lokalinnbygger Stian beskrev 'borgervernstilstander'. Lokalinnbygger Ruben beskrev situasjonen som 'en borgerkrig' fordi det var konsensus innad i gruppene om at handlingene deres var legitime og nødvendige. Hytteeier Cathrine mente at motstanden fra lokalinnbyggere og kommuneledelse i

hennes kommune, 'en liten kommune midt i Norge', førte til 'at vi nesten har borgerkrig liksom i Norge på grunn av et hytteforbud', og at hytteeierne reaksjoner var i respons til en overreaksjon fra de fastboende.

I forbudets siste fase, før forbudet opphørte 21. april 2020, beskrev informantene å oppleve drapstrusler og ryktespredning. Informanter på begge sider opplevde at å være eller ikke være tilstede var livsavgjørende. Det gikk rykter i hytteeier Mariannes kommune om at kommuneadministrasjonen organiserte ressurser i forberedelse på at hytteeiere og turister ville komme til å dø fordi lokale helseressurser kun skulle prioriteres fastboende:

Det går jo også rykter om at [kommuneoverlegen] bestilte et kjølelager til alle likene som skulle være i [kommunen], da. Jeg tror faktisk det er reelt altså, men jeg har ikke sett det kjølelageret selv. Men det var noen som mente at det er reelt ... Så [kommunelegen] forventet jo skrekkelig mange lik der oppe, da.

Flere informanter fortalte om slike rykter. Uavhengig av sannheten i dem var ryktenes funksjon at hytteeiere som Marianne følte seg redde, uønskede, forlatt, og at kommuneledelsene som representanter for lokalbefolkningen virket bestemt på at forbudsbrytende hytteeiere ikke skulle gis helsehjelp hvis de ble smittet av viruset. I hytteforbudets mest intense fase hadde slike rykter grobunn. De forsterket frykten og bekreftet opplevelsene av utenforskap blant de hytteeierne jeg snakket med. De opplevde ryktene som trusler. Ikke fordi de var mulige smittebærere, men fordi de representerte en urban 'elite' (hytteeier Signe). Men lokalinnbyggere ble også truet. Sigurd fortalte at ansatte på det lokale kommunehuset fikk draps- og terrortrusler fra sinte hytteeiere:

Og du blir ringt opp og skjelt ut ... Det ble ganske heftig trøkk her, og det var en som skulle komme med våpen og ta oss, og det var mye sånt styr ... Det var terrortrussel på kommunehuset her ja, at folk skulle komme og drepe de som satte inne og tok telefoner.

Stian beskrev et liknende press mot kommunalt ansatte fra hytteeiere i sin kommune:

Vi har eksempler på hvor det har kommet mail med navngitte personer i kriseledelsen på at 'nå tvinger dere meg til å dra tilbake, jeg er i faresone, hvis jeg dør så skal jeg passe på at det står «takk [kommune]» på gravstøtta mi'. Vi var der, ikke sant.

I forbudets siste dager var det få hytteeiere igjen i de kommunene som er representert her. De aller fleste hadde reist videre eller hjem til sine folkeregistrerte boliger. Samtidig var det varslet at forbudet skulle opphøre 21. april, og kommunene måtte forberede seg på å ta imot turister igjen. Informantene beskrev forbudets avslutning med ambivalens – som at de hadde vært med på noe stort, livsavgjørende og dramatisk og som var snart over, uten at de helt forsto omfanget eller betydningene av egne opplevelser.

4. Hytteforbudet i et splittet Norge

21. april 2020 opphørte forbudet. Hytteeiere kunne returnere til fritidsboligene sine uten å begå et lovbrudd, og bedrifter i lokale næringsliv kunne åpne for kunder og slik reparere økonomiske tap fra forbudstiden. Å returnere til normaltilstand var noe alle ønsket, men som etter hendelser under hytteforbudet også bar preg av at opplevelsene de hadde hatt ikke ble adressert, verken sosialt eller offisielt. Som Signe fortalte stabiliseres de sosiale forholdene i hennes kommune av økonomisk utveksling mellom tilreisende og fastboende. Når den økonomiske flyten returnerte etter å ha vært svært begrenset i en måneds tid opplevde hun at det som hadde skjedd hadde blitt til noe som ikke skulle snakkes om:

Det finnes selvfølgelig unntak, men mitt inntrykk er at det er en okei dialog, vi har det bra og har noen fasiliteter som vi liker, og de får penger av oss.

Andre hytteeiere klarte ikke å oppnå like god kontakt med lokalinnbyggerne som de hadde innen forbudet. Cathrine sa at 'jeg tenker at de ikke er så glade i oss likevel. Altså de vil helst ikke ha oss'. Tom sa at han 'registrerer at folk er mye mindre interessert i å møte seg med bygdefolket. Det har kommet en liten kløft der'. Joel sa også at han 'hadde mye kontakt med nabolaget, men sånn i forhold til før koronaen så ble det mye mindre'. Samtidig reflekterte Joel over det uheldige ved at hytteforbudet kom på et tidspunkt hvor «hyttekommunen» hans, som er en fjellkommune med slalåmfasiliteter, hadde høysesong, og at et slikt utgangspunkt kan ha medvirket til at konflikten ble så alvorlig som den ble:

Greia med kommunen generelt er jo at de tjener så og si kun penger på vinteren, liksom. For de, at dette skulle skje om vinteren, det er jo det verste som kan skje egentlig.

Noen av hytteeierne har langvarige tilknytninger til stedene de har fritidsboliger på, med lokale nettverk, verv i vel og aktivitetsansvar. Hendelser i forbudstiden endret de sosiale forholdenes karakter. Noen av informantene har overtatt hytter som har vært i familien i generasjoner og som de har besøkt siden de var små. De mener derfor at de har opptjent en rett til å høre til på lik linje med de som bor der hele året. Det vil si å ha rett til beskyttelse, til helseressurser og til å kunne bidra med egne ressurser til lokalsamfunnets gode.⁵ Under hytteforbudet opplevde de at deres selvopplevde autoktoni var ufullstendig relativt til autoktonien blant de fastboende, og at det var viktigere å holde dem ute enn å utveksle kompetanse med dem. Den rurale autonomien tok presedens over de urbanes autoktoni. Tom beskrev hytteforbudets påvirkning slik:

5. Hytteeier Cathrine og lokalinnbyggere Cecilie og Martin uttrykte at hytteeierne er ressurssterke mennesker. Cathrine er helsefagarbeider og tilbød kommunen både kompetanse og utstyr.

Det er veldig ubehagelig, sant. For du har jo venner her og mennesker som ... Vi har jo vært her oppe siden tidlig på 90-tallet. Vi har jo folk vi har kjent i 30 år, sant? Så plutselig så snur de seg rundt.

Norske bygd/by-forhold kjennetegnes ofte av motsetninger fremfor av likheter. Skillene mellom byfolk og bygdefolk er i ikke-pandemisk tid synlig i meningsmålinger, politiske oppslutninger, og i økonomisk statistikk. Hytteforbudet åpnet for at den rurale bevisstheten og underlegenheten som opplevd av de som er fastboende der andre ferierer fikk et rom å uttrykkes i. Hyttefolk var ikke bare uønskede sosialt eller fordi de kom fra byer med smittetrykk, men de var også juridisk definert som å ikke høre til. Den juridiske forskjellen legitimerer handlinger som ikke kunne skje før forbudet fant sted, og førte til hendelser som har ringvirkninger for kommunikasjonen når rurale og urbane befolkninger møtes på steder de begge opplever et eierskap til.

Å være på hytta er noe hytteeierinformantene i denne artikkelen knyttet til trygghet, fritid og frie handlingsrom. Ulovliggjøringen av den samme aktiviteten førte til at de følte seg mistenkeliggjort og uønskede, og forandret deres opplevelser av tilhørighet og rett til å være tilstede i områder hvor de ellers opplever å høre til. Å begrense noens handlingsrom og hindre dem fra å reise til steder som de opplever som *deres* rører ved noe personlig og privat. Slik motiveres motstand mot de som hindrer tilgang. På samme måte legitimeres motstand mot de som oppleves å true ens lokalsamfunn.

En lesing av autoktoni under hytteforbudet, som vil si å undersøke stedstilhørighetens rolle, viser at konflikten var forankret i bygd/by-problematikk, en rural bevissthet og en 'subaltern experience' (Skogen og Krange, 2020: 551) tett knyttet til langvarige konfliktlinjer mellom det rurale og urbane Norge. Konflikter om ressurser, kultur, definisjons- og beslutningsmakt, forankret i spenninger, fordommer, og sosiale og økonomiske ulikheter som eksisterer uavhengig av hytteforbud og pandemi. Det kan forstås som at hytteforbudet akselererte spenninger mellom to grupper som av ulike årsaker befinner seg på samme sted. Hytteforbudet var en anledning for bygdesamfunn til å ta tilbake noe av autonomien de opplever at har blitt tatt i fra dem, ved å stadfeste seg som autoktone, og holde andre ute fra sitt sted. Hytteforbudet fjernet også de økonomiske båndene som i ikke-pandemisk tid kan ha ført til at lokalsamfunn opplever underlegenheter relativt til ferierende hyttebefolkninger – at én part arbeider mens den andre ferierer. Under hytteforbudet opphørte den forskjellen.

Konflikter mellom hytteeiere og lokalinnbyggere ble i mars og april 2020 uttrykt gjennom lokale tiltak for å fysisk stenge hyttefolk ute fra lokalsamfunn og trusler om vold fra både hytteeiere og lokalinnbyggere. Disse hendelsene har ringvirkninger for forhold internt i «hyttekommunene». Forbudet skapte et juridisk skille mellom hvem som tilhører og hvem som ikke gjør det – et skille som var representativt for ulikheter som allerede fantes.

Kontaktoplysninger

Maja Viktoria Spigseth Vestad m.v.s.vestad@jus.uio.no

Referanser

- Almås R og Fuglestad EM (2020) *Distriktsopprør: periferien på nytt i sentrum*. Oslo: Dreyers forlag.
- Barth-Nilsen K og Bakken JD (2020) Ber folk slutte å hetse hyttegjester. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/osloogviken/ordforer-i-al-ber-folk-slutte-a-hetse-hyttegjester-1.14949297> (hentet 13 September 2021).
- Bell S, Hampshire K og Topalidou S (2007) The political culture of poaching: a case study from northern Greece. *Biodiversity and Conservation* 16(2): 399-418. DOI: 10.1007/s10531-005-3371-y.
- Bårdsgård H (2020) Bygda som blør. Tilgjengelig fra: <https://www.nationen.no/motkultur/kommentar/bygda-som-blør/> (hentet 13 September 2021).
- Ceccato V (2015) *Rural Crime and Community Safety*. London: Routledge. DOI: 10.4324/9780203725689.
- Eidheim MR og Fimreite AL (2020) Geografisk konflikt i det politiske landskapet: En fortelling om to dimensjoner. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift* 36(02). Universitetsforlaget: 56-78. DOI: 10.18261/issn.1504-2936-2020-02-02.
- Eidheim MR og Fimreite AL (2020) Når en sovende kjempe vekkes til live. *Stat & Styring* 30(01). Universitetsforlaget: 8-13. DOI: 10.18261/ISSN0809-750X-2020-01-03.
- Fagerland, O (2021) Relasjoner mellom hytteeiere og fastboende: Om slektskap, hytter og hytteforbudet på Voss. *Sosialantropologisk institutt*. Tilgjengelig fra: https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/88255/Fagerland_Master_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y (hentet 05 November 2021).
- Farstad M (2011) Rural residents' opinions about second home owners' pursuit of own interests in the host community. 165-174. Tilgjengelig fra: <https://ruralis.brage.unit.no/ruralis-xmlui/handle/11250/2377344> (hentet 13 September 2021).
- Forsyth CJ, Gramling R og Wooddell G (1998) The game of poaching: Folk crimes in southwest Louisiana. *Society & Natural Resources* 11(1). Routledge: 25-38. DOI: 10.1080/08941929809381059.
- Fuglestad EM og Almås R (2020) Bygdetrollet. Tilgjengelig fra: <https://ruralis.no/2020/11/26/bygdetrollet/> (hentet 13 September 2021).
- Geschiere P (2011) Autochthony, Citizenship, and Exclusion – Paradoxes in the Politics of Belonging in Africa and Europe. *Indiana Journal of Global Legal Studies* 18(1). Indiana University Press: 321-339. DOI: 10.2979/indjglolegstu.18.1.321.
- Geschiere P og Jackson S (2006) Autochthony and the Crisis of Citizenship: Democratization, Decentralization, and the Politics of Belonging. *African Studies Review* 49(2). Cambridge University Press: 1-8. DOI: 10.1353/arw.2006.0104.
- Granheim R (2015) Kronikk: Buplikt, bulyst, samvit og framtida for Noreg. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/i/o5kqK> (hentet 13 September 2021).
- Hagesæter PV og Nipen K (2020) En gjest og en plage. *Aftenposten*, 4 June. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/amagasinet/i/0n15gA/en-gjest-og-en-plage> (hentet 13 September 2021).
- Hansen JS (2020) Bygdeposten: Drosjeselskap nekter å kjøre hyttefolk. *VG*, 25 May. Tilgjengelig fra: <https://www.vg.no/i/kJ71pa> (hentet 13 September 2021).
- Hauge CB og Bakken JD (2020) Hyttefolk nekter å dra: Kommunen ber om hjelp fra Heimevernet. Tilgjengelig fra: https://www.nrk.no/osloogviken/hyttefolk-nekter-a-dra_-kommunen-ber-om-hjelp-fra-heimevernet-1.14947130 (hentet 13 September 2021).

- Havro HL (2020) Myten om dei besværlige hyttene. In: *Nationen*. Tilgjengelig fra: <https://www.nationen.no/motkultur/kommentar/myten-om-dei-besvaerlege-hyttene/> (hentet 13 September 2021).
- Helgerud M (2021) hytte. *Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra: <http://snl.no/hytte> (hentet 13 September 2021).
- Helse- og omsorgsdepartementet (2020) *Forskrift om karantene, isolasjon og forbud mot opphold på fritidseiendommer mv. i anledning utbrudd av Covid-19 – Lovdata*. FOR-2020-03-15-294. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-03-15-294> (hentet 13 September 2021).
- Helse- og omsorgsdepartementet (2020) Innfører hytteforbud. *Regjeringen*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/hod/nyheter/2020ny/innforer-hytteforbud/id2694262/> (hentet 04 November 2021).
- Holmes G (2016) Conservation crime as political protest. In: *The Routledge International Handbook of Rural Criminology*. Routledge.
- Kaltenborn BP (2020) Hyttebygging – lønner det seg for lokalsamfunnet? In: *Gudbrandsdølen Dagingen*. Tilgjengelig fra: <https://www.gd.no/5-18-1125052> (hentet 13 September 2021).
- Krange O og Skogen K (2011) When the lads go hunting: The 'Hammertown mechanism' and the conflict over wolves in Norway. *Ethnography* 12(4). SAGE Publications: 466-489. DOI: 10.1177/1466138110397227.
- Leknes S og Løkken SA (2020) *Befolkningsframskrivninger for kommunene, 2050-2020*. Rapport 2020/27. Statistisk sentralbyrå. Tilgjengelig fra: https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/429172?_ts=173fc97ddf0.
- Lovell JS (2009) *Crimes of Dissent: Civil Disobedience, Criminal Justice, and the Politics of Conscience*. NYU Press. Tilgjengelig fra: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt9qgf32> (hentet 13 September 2021).
- Nessen A-H (2010) *Narrativ og forholdet til sted – en studie av lokale stedsnarrativ og hytteturismens endringer i lokalbefolkningens forhold til Rjukan og bygdene rundt*. The University of Bergen. Tilgjengelig fra: <https://bora.uib.no/bora-xmlui/handle/1956/4165> (hentet 13 September 2021).
- NRK Dagsrevyen (2020) 14. mars 2020 – Norge preges av korona-smitten. Tilgjengelig fra: <https://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen/202003/NNFA02031420> (hentet 13 September 2021).
- Overvåg K og Berg NG (2011) Second Homes, Rurality and Contested Space in Eastern Norway. *Tourism Geographies* 13(3). Routledge: 417-442. DOI: 10.1080/14616688.2011.570778.
- Pohja-Mykrä M (2016) Illegal hunting as rural defiance. In: *The Routledge International Handbook of Rural Criminology*. Routledge.
- Pohja-Mykrä M og Kurki S (2014) Strong community support for illegal killing challenges wolf management. *European Journal of Wildlife Research* 60(5): 759-770. DOI: 10.1007/s10344-014-0845-9.
- Rye JF og Gunnerud Berg N (2011) The second home phenomenon and Norwegian rurality. *Norsk Geografisk Tidsskrift – Norwegian Journal of Geography* 65(3). Routledge: 126-136. DOI: 10.1080/00291951.2011.597873.
- Skogen K og Krange O (2020) The Political Dimensions of Illegal Wolf Hunting: Anti-Elitism, Lack of Trust in Institutions and Acceptance of Illegal Wolf Killing among Norwegian Hunters. *Sociologia Ruralis* 60(3): 551-573. DOI: 10.1111/soru.12309.
- Statistisk sentralbyrå (2020) Flere hytter enn boliger i 45 kommuner. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/artikler-og-publikasjoner/flere-hytter-enn-boliger-i-45-kommuner> (hentet 13 September 2021).
- Statistisk sentralbyrå (2021a) Bygningsmassen. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/bygg-og-anlegg/statistikk/bygningsmassen> (hentet 13 September 2021).

- Statistisk sentralbyrå (2021b) Hytter og fritidsboliger. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/faktaside/hytter-og-ferieboliger> (hentet 13 September 2021).
- Teigen T and Arnesen H (2019) *Fritidsboliger som vekstimpuls i fjellområdet*. Skriftserien 21. Tilgjengelig fra: <https://www.ostforsk.no/wp-content/uploads/2019/11/rapport-21-%C3%98F-HINN-2019-Arnesen-Teigen.pdf> (hentet 13 September 2021).
- Vestad MVS (2021) Konflikten anatomi : Hytteforbudet i et ruralkriminologisk perspektiv. *Institutt for kriminologi og retts sosiologi*. Tilgjengelig fra: <https://www.duo.uio.no/handle/10852/87998> (hentet 13 September 2021).